

Propoziție. O mulțime nevidă A din \mathbb{R} este conexă dacă și numai dacă este interval.

Demonstrație. Necesitatea. Presupunem prin reducere la absurd că există în \mathbb{R} o mulțime conexă A , care nu este interval.

O mulțime I din \mathbb{R} este interval dacă $\forall a, b \in I$, cu $a < b$ și $\forall c$, cu $a < c < b$, rezultă că $c \in I$ (adică, $\forall a, b \in I$, cu $a < b \Rightarrow [a, b] \subseteq I$).

Prin urmare, întrucât A nu este interval, $\exists a, b \in A$, $\exists c$, cu $a < c < b$ dar $c \notin A$. Fie $D_1 = A \cap (-\infty, c)$, $D_2 = A \cap (c, +\infty)$. Observăm că $a \in D_1, b \in D_2$, deci mulțimile sunt nevide. În plus, sunt deschise în A , $D_1 \cup D_2 = A$ și $D_1 \cap D_2 = \emptyset$, deci A este neconexă, fals.

Suficiența. Presupunem prin reducere la absurd că există un interval I care nu este mulțime conexă. Atunci $\exists D_1, D_2$ mulțimi nevide deschise (și închise) în I , disjuncte astfel încât $I = D_1 \cup D_2$. Fie $a \in D_1, b \in D_2$. Cum $D_1 \cap D_2 = \emptyset$, rezultă că $a \neq b$. Presupunem că $a < b$ și cum I este interval, vom avea $[a, b] \subseteq I$.

Fie $c = \sup(D_1 \cap [a, b])$ ($\in \overline{D_1 \cap [a, b]} \subseteq \overline{D_1} \cap [a, b] = D_1 \cap [a, b]$). Arătăm că $c \neq b$. Într-adevăr, dacă $c = b$, atunci $b \in D_1 \cap D_2$, fals. Prin urmare, $c \in D_1 \cap [a, b)$, deci $\exists \varepsilon > 0$ astfel ca $c + \varepsilon \in D_1 \cap [a, b) \subset D_1 \cap [a, b]$, fals, întrucât c este supremum.

Consecință. O funcție $f : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ are proprietatea lui Darboux dacă și numai dacă duce intervale în intervale.

Consecință (teorema valorilor intermediare). Dacă $f : (X, d_1) \rightarrow (\mathbb{R}, d_u)$ este funcție continuă pe X , iar $A \subset (X, d)$ este mulțime conexă, atunci $f(A)$ este interval (adică $\forall a, b \in A$, cu $f(a) < f(b)$ și $\forall \lambda \in (f(a), f(b))$, rezultă că $\lambda \in f(A)$, adică $\exists c \in A$, cu $f(c) = \lambda$) sau, echivalent, $\forall a, b \in A$, cu $f(a) < f(b) \Rightarrow (f(a), f(b)) \subseteq f(A)$.

Regăsim astfel,

Consecință. Dacă $f : I_{\text{interval}} \subseteq \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ este continuă pe I , atunci are proprietatea lui Darboux pe I , adică $\forall a, b \in I$, cu $f(a) < f(b)$ și $\forall \lambda \in (f(a), f(b))$, $\exists c \in I$, cu $f(c) = \lambda$.

Reciproca nu este adevărată. Există funcții care au proprietatea lui Darboux pe un interval, dar nu sunt continue pe intervalul respectiv: $f : [0, 1] \rightarrow$

$$[-1, 1], f(x) = \begin{cases} \sin \frac{\pi}{x}, & x \in (0, 1] \\ 1, & x = 0. \end{cases}$$

Spații metrice/mulțimi conexe prin arce.

Definiție. i) Un spațiu metric (X, d) se numește *conex prin arce* dacă orice două elemente ale sale pot fi unite în mod continuu printr-un drum (arc) conținut în X , adică,

$\forall x_1, x_2 \in X, \exists \varphi : [a, b] \subset \mathbb{R} \rightarrow X$ continuă pe $[a, b]$ astfel încât $\varphi(a) = x_1, \varphi(b) = x_2$ și $\varphi(t) \in X, \forall t \in [a, b]$.

ii) O mulțime $A \subset (X, d)$ este *conexă prin arce* dacă privită ca subspațiu este conex prin arce.

Propoziție. Orice spațiu metric conex prin arce (X, d) este conex.

Demonstrație. Fie $x_0 \in X$ oarecare, fixat. Deoarece (X, d) este conex prin arce, $\forall x \in X, \exists \varphi : [a, b] \subset \mathbb{R} \rightarrow X$ continuă pe $[a, b]$ astfel încât $\varphi(a) = x_0, \varphi(b) = x$ și $\varphi(t) \in X, \forall t \in [a, b]$. Notăm $\varphi([a, b]) = A_x$, care este de asemenea mulțime conexă.

Prin urmare, $X = \bigcup_{x \in X} A_x$ este conexă ($\forall x \in X, x_0 \in A_x$, deci $\bigcap_{x \in X} A_x \neq \emptyset$).

Reciproca nu este adevărată. Există mulțimi conexe care nu sunt conexe prin arce.

Teoremă (*invarianța conexiunii/conectivității prin arce*). *Imagina printr-o funcție continuă a unei mulțimi conexe prin arce este de asemenea o mulțime conexă prin arce (altfel spus, funcțiile continue duc mulțimi conexe prin arce în mulțimi conexe prin arce).*

Demonstrație. Fie $f : A \subset (X, d_1) \rightarrow (Y, d_2)$ continuă pe mulțimea conexă prin arce A . Vom arăta că $f(A)$ este de asemenea conexă prin arce. Pentru aceasta, fie $y_1, y_2 \in f(A)$ oarecare. Există $x_1, x_2 \in A$ astfel încât $y_1 = f(x_1), y_2 = f(x_2)$.

Deoarece $x_1, x_2 \in A$, iar A este conexă prin arce, $\exists \varphi : [a, b] \subset \mathbb{R} \rightarrow A$ continuă pe $[a, b]$ astfel încât $\varphi(a) = x_1, \varphi(b) = x_2$ și $\varphi(t) \in A, \forall t \in [a, b]$.

Observăm că funcția $f \circ \varphi : [a, b] \subset \mathbb{R} \rightarrow f(A)$ este continuă pe $[a, b]$, $(f \circ \varphi)(a) = f(\varphi(a)) = f(x_1) = y_1, (f \circ \varphi)(b) = f(\varphi(b)) = f(x_2) = y_2$ și $(f \circ \varphi)(t) = f(\varphi(t)) = f(x) \in f(A), \forall t \in [a, b]$, ceea ce înseamnă că $f(A)$ este conexă prin arce.

Problematika convexității/conectivității în (\mathbb{R}^k, τ_u)

Definiție. O mulțime $A \subset \mathbb{R}^k$ se numește *convexă* dacă orice două elemente din mulțimea A pot fi unite în mod continuu printr-un *segment închis* conținut în A :

$$\forall x_1, x_2 \in A \Rightarrow [x_1, x_2] \subseteq A,$$

unde $[x_1, x_2] = \{x \in \mathbb{R}^k; x = (1 - \lambda)x_1 + \lambda x_2, \lambda \in [0, 1] \subset \mathbb{R}\}$.

Observație. i) Evident, orice mulțime convexă este conexă prin arce (deci și conexă). Există însă mulțimi conexe prin arce care nu sunt convexe, cum ar fi, de exemplu, cercurile din \mathbb{R}^2 .

ii) Orice segment din \mathbb{R}^k și, în particular, orice interval din \mathbb{R} este mulțime convexă.

Propoziție. Orice sferă deschisă (sau închisă) din \mathbb{R}^k este mulțime convexă.

Demonstrație. Fie $x_0 \in \mathbb{R}^k$, $S(x_0, r)$ și $a, b \in S(x_0, r)$, oarecare. Arătăm că $[a, b] = \{x \in \mathbb{R}^k; x = \lambda a + (1 - \lambda)b, \lambda \in [0, 1]\} \subset S(x_0, r)$. Fie deci $y \in [a, b]$ oarecare. Atunci

$$\begin{aligned} \|y - x_0\| &= \|\lambda a + (1 - \lambda)b - x_0\| = \|\lambda a + (1 - \lambda)b - [\lambda + (1 - \lambda)x_0]\| \leq \\ &\leq \lambda\|a - x_0\| + (1 - \lambda)\|b - x_0\| < \lambda r + (1 - \lambda)r = r, \end{aligned}$$

deci $y \in S(x_0, r)$.

Propoziție. Orice paralelipiped (interval) închis $P = [a_1, b_1] \times [a_2, b_2] \times \dots \times [a_k, b_k]$ din \mathbb{R}^k este mulțime convexă.

Demonstrație. Fie $x = (x_1, \dots, x_k), y = (y_1, \dots, y_k) \in P$, oarecare. Prin urmare, $a_i \leq x_i \leq b_i$ și $a_i \leq y_i \leq b_i, \forall i = \overline{1, k}$.

Arătăm că $[x, y] \subseteq P$, adică, $\forall \lambda \in [0, 1], \lambda x + (1 - \lambda)y \in P$, ceea ce revine la a arăta că $a_i \leq \lambda x_i + (1 - \lambda)y_i \leq b_i, \forall i = \overline{1, k}$. Într-adevăr, afirmația este imediată întrucât $\lambda a_i \leq \lambda x_i \leq \lambda b_i$ și $(1 - \lambda)a_i \leq (1 - \lambda)y_i \leq (1 - \lambda)b_i, \forall i = \overline{1, k}$.

Observație. Imaginea printr-o funcție continuă a unei mulțimi convexe poate să nu fie convexă, după cum se remarcă din următorul contraexemplu:

Funcția continuă $f : [0, \pi] \rightarrow \mathbb{R}^2, f(t) = (\cos t, \sin t), \forall t \in [0, \pi]$ duce mulțimea convexă $[0, \pi]$ într-un semicerc, care nu este mulțime convexă.

Teoremă. Orice submulțime nevidă, deschisă D a lui \mathbb{R}^k este conexă dacă și numai dacă este conexă prin arce.

Mulțimi precompacte. Mulțimi relativ compacte.

Definiție. O mulțime $A \subset (X, d)$ este *precompactă* (sau, *total mărginită*) dacă $\forall \varepsilon > 0, \exists \{S(x_i, \varepsilon)\}_{i=\overline{1, p}}, x_i \in A$ astfel ca $A \subseteq \bigcup_{i=1}^p S(x_i, \varepsilon)$.

Observație. Orice submulțime a unei mulțimi precompacte este de asemenea precompactă.

Exemplu. Mulțimea termenilor unui șir Cauchy este mulțime precompactă. Într-adevăr, dacă $A = \{x_1, \dots, x_n, \dots\}$, deoarece $(x_n)_n$ este șir Cauchy, atunci $\forall \varepsilon > 0, \exists n_0(\varepsilon) \in \mathbb{N}$ așa ca $\forall n \geq n_0$, avem $d(x_n, x_{n_0}) < \varepsilon$, deci $\{x_{n_0}, \dots, x_n, \dots\} \subseteq S(x_{n_0}, \varepsilon)$. Prin urmare, $A \subseteq \bigcup_{i=1}^{n_0} S(x_i, \varepsilon)$.

Teoremă. Orice mulțime total mărginită este mărginită.

Demonstrație. Fie $A \subset (X, d)$ total mărginită. Atunci pentru $\varepsilon = 1$, $A \subset \bigcup_{i=1}^p S(x_i, 1)$. Prin urmare, $\forall x, y \in A$, rezultă că $\exists i_1, i_2 = \overline{1, p}$ astfel ca $x \in S(x_{i_1}, 1)$ și $y \in S(x_{i_2}, 1)$, deci $d(x, y) < 2 + d(x_{i_1}, x_{i_2})$, ceea ce implică $\delta(A) \leq 2 + \delta(M)$, unde $M = \{x_1, x_2, \dots, x_p\}$. Deoarece mulțimea $M = \{x_1, \dots, x_p\}$ este mărginită, obținem că $\delta(A) < \infty$, adică A este mărginită.

Teoremă (Hausdorff) *O mulțime A dintr-un spațiu metric (X, d) este compactă dacă și numai dacă este precompactă și completă.*

Demonstrație. *Necesitatea.* Fie $A \subset (X, d)$ compactă. Deoarece $A = \bigcup_{x \in A} \{x\} \subset \bigcup_{x \in A} S(x, \varepsilon)$, rezultă că $A \subset \bigcup_{i=1}^p S(x_i, \varepsilon)$, deci A este precompactă.

Fie acum un șir Cauchy $(x_n)_n \subset A$. Deoarece A este compactă, $\exists x_{n_k} \rightarrow x \in A$ și în final rezultă că $x_n \rightarrow x$, deci A este completă.

Teoremă. *O mulțime A dintr-un spațiu metric (X, d) este precompactă dacă și numai dacă orice șir din A conține un subșir Cauchy.*

Teoremă. *Dacă $A \subset (X, d)$ este relativ compactă, atunci este precompactă.*

Demonstrație. Deoarece A este relativ compactă, atunci \overline{A} este compactă, deci și precompactă, de unde $A \subseteq \overline{A}$ este de asemenea precompactă.

Problematika în \mathbb{R}^k

Teoremă. *Fie $A \subset \mathbb{R}^k$. Următoarele afirmații sunt echivalente:*

- i) A este compactă;
- ii) A este secvențial compactă;
- iii) A este mărginită și închisă.

Teoremă. *Fie $A \subset \mathbb{R}^k$. Următoarele afirmații sunt echivalente:*

- i) A este precompactă;
- ii) A este relativ compactă;
- iii) A este mărginită.

Demonstrație. ii) \Rightarrow iii): Dacă A este relativ compactă, atunci \overline{A} este compactă, deci mărginită. Cum $A \subseteq \overline{A}$, rezultă că și A este mărginită.

iii) \Rightarrow ii): Deoarece A este mărginită, avem $\delta(A) = \delta(\overline{A}) < \infty$, deci \overline{A} este mărginită. Fiind și închisă, \overline{A} este compactă, adică A este relativ compactă.

Spațiul $\mathcal{C}(K)$.

Definiție. Fie un spațiu metric (X, d) . Spunem că o familie $\mathcal{F} = \{f : X \rightarrow \mathbb{R}\}$ este:

i) *echicontinuuă* în $x_0 \in X$ dacă $\forall \varepsilon > 0, \exists V_\varepsilon(x_0) \in \mathcal{V}(x_0)$ astfel ca $|f(x) - f(x_0)| < \varepsilon, \forall x \in V_\varepsilon, \forall f \in \mathcal{F}$.

ii) *echicontinuuă pe X* dacă este echicontinuuă în orice punct din X .

Observație. Dacă familia \mathcal{F} este echicontinuuă în $x_0 \in X$, atunci toate funcțiile $f \in \mathcal{F}$ sunt continue în x_0 iar vecinătatea V_ε (care corespunde fiecărui $\varepsilon > 0$) este aceeași pentru toate funcțiile familiei.

Fie $\mathcal{C}(K) = \{f : K \rightarrow \mathbb{R}, f \text{ continuă pe } K\}$, mulțimea tuturor funcțiilor continue cu valori reale, definite pe un spațiu metric compact K . Conform Teoremei lui Weierstrass, orice funcție $f \in \mathcal{C}(K)$ este mărginită, deci aplicația $\|\cdot\| : \mathcal{C}(K) \rightarrow \mathbb{R}_+, \|f\| = \sup_{x \in K} |f(x)|, \forall f \in \mathcal{C}(K)$ este bine definită. Mai mult, este o normă, numită *norma Cebâșev*, sau *norma convergenței uniforme* și care induce distanța $d(f, g) = \sup_{x \in K} |f(x) - g(x)|, \forall f, g \in \mathcal{C}(K)$.

Teoremă. i) *Un șir $(f_n)_n \subset \mathcal{C}(K)$ converge în metrica d la un element $f \in \mathcal{C}(K)$ dacă și numai dacă $(f_n)_n$ converge uniform pe K la f .*

ii) $\mathcal{C}(K)$ este spațiu Banach.

Teorema lui Arzelà-Ascoli. *Fie un spațiu metric compact K . O familie de funcții $M \subset \mathcal{C}(K)$ este relativ compactă în $\mathcal{C}(K)$ dacă și numai dacă este mărginită în $\mathcal{C}(K)$ și echicontinuuă pe K .*

CALCUL DIFERENȚIAL PENTRU FUNCȚII DE MAI MULTE VARIABLE REALE

În acest capitol, vom studia două extinderi la \mathbb{R}^n ale noțiunii de derivată a unei funcții reale de o variabilă reală, și anume, noțiunea de diferențială (sau derivată Fréchet) pe de o parte, și noțiunea de derivată după o direcție (sau derivată Gâteaux) pe de altă parte.

Derivata parțială a unei funcții într-un punct.

Fie $D \subset \mathbb{R}^n$ o mulțime deschisă, $f : D \rightarrow \mathbb{R}$ și $a = (a_1, \dots, a_n) \in D$. Există $S(a, r) \subset D$.

$\forall i = \overline{1, n}$ fixat, considerăm funcția (*) $x_i \rightarrow f(a_1, a_2, \dots, a_{i-1}, x_i, a_{i+1}, \dots, a_n)$, care este bine definită pentru $\forall x_i, 0 \leq |x_i - a_i| < r$.

Definiție. Spunem că:

i) funcția f are *derivată parțială în punctul a în raport cu variabila x_i* dacă funcția de o variabilă (*) are derivată în punctul a în sens obișnuit (ca funcție reală de o variabilă reală):

$\exists \lim_{x_i \rightarrow a_i} \frac{f(a_1, a_2, \dots, a_{i-1}, x_i, a_{i+1}, \dots, a_n) - f(a_1, a_2, \dots, a_{i-1}, a_i, a_{i+1}, \dots, a_n)}{x_i - a_i} \stackrel{\text{not.}}{=} \frac{\partial f}{\partial x_i}(a)$ (sau $f'_{x_i}(a) \in \overline{\mathbb{R}}$).

În acest caz, $\frac{\partial f}{\partial x_i}(a)$ se numește *derivata parțială a funcției f în raport cu variabila x_i în punctul a* .

ii) funcția f este *parțial derivabilă în punctul a în raport cu variabila x_i* dacă $\exists \frac{\partial f}{\partial x_i}(a) \in \mathbb{R}$.

Observație. i) Dacă $n = 2$, atunci

$$\frac{\partial f}{\partial x}(x_0, y_0) = \lim_{x \rightarrow x_0} \frac{f(x, y_0) - f(x_0, y_0)}{x - x_0}, \quad \frac{\partial f}{\partial y}(x_0, y_0) = \lim_{y \rightarrow y_0} \frac{f(x_0, y) - f(x_0, y_0)}{y - y_0}.$$

ii) Dacă $n = 3$, atunci

$$\frac{\partial f}{\partial x}(x_0, y_0, z_0) = \lim_{x \rightarrow x_0} \frac{f(x, y_0, z_0) - f(x_0, y_0, z_0)}{x - x_0}, \quad \frac{\partial f}{\partial y}(x_0, y_0, z_0) = \lim_{y \rightarrow y_0} \frac{f(x_0, y, z_0) - f(x_0, y_0, z_0)}{y - y_0},$$

$$\frac{\partial f}{\partial z}(x_0, y_0, z_0) = \lim_{z \rightarrow z_0} \frac{f(x_0, y_0, z) - f(x_0, y_0, z_0)}{z - z_0}.$$

Exemplu. Arătați că $f(x, y, z) = \ln(tgx + tgy + tgz)$ verifică relația $\sin 2x \cdot \frac{\partial f}{\partial x} + \sin 2y \cdot \frac{\partial f}{\partial y} + \sin 2z \cdot \frac{\partial f}{\partial z} = 2$:

$$\frac{\partial f}{\partial x} = \frac{1}{tgx + tgy + tgz} \cdot \frac{1}{\cos^2 x} \text{ și, prin simetrie (sau direct) } \frac{\partial f}{\partial y} = \frac{1}{tgx + tgy + tgz} \cdot \frac{1}{\cos^2 y},$$

$$\frac{\partial f}{\partial z} = \frac{1}{tgx + tgy + tgz} \cdot \frac{1}{\cos^2 z}, \text{ deci } \sin 2x \cdot \frac{\partial f}{\partial x} + \sin 2y \cdot \frac{\partial f}{\partial y} + \sin 2z \cdot \frac{\partial f}{\partial z} = \frac{1}{tgx + tgy + tgz} \cdot 2(tgx + tgy + tgz) = 2.$$

Probleme propuse

1. Arătați că orice mulțime finită cu cel puțin două elemente din \mathbb{R}^2 nu este conexă.

2. Arătați că un spațiu metric (X, d) este conex dacă și numai dacă pentru orice două mulțimi închise nevide $A, B \subset (X, d)$, $\{x \in X; d(x, A) = d(x, B)\} \neq \emptyset$.

3. Arătați că un spațiu metric (X, d) este conex dacă și numai dacă orice funcție continuă $f : X \rightarrow \{0, 1\}$ este constantă.

4. Arătați că un spațiu metric (X, d) este conex dacă și numai dacă orice funcție continuă $f : X \rightarrow \mathbb{R}$ are proprietatea lui Darboux.

5. Arătați că dacă (X, d) este un spațiu metric și orice funcție continuă $f : X \rightarrow X$ posedă cel puțin un punct fix, atunci (X, d) este conex.

9. Fie $A, B \subset (X, d)$ două mulțimi conexe astfel ca $\overline{A} \cap B \neq \emptyset$. Arătați că $A \cup B$ este conexă.

10. Arătați că mulțimea $A = \{(x, y) \in \mathbb{R}^2; (x-1)^2 + y^2 \leq 1\} \cup \{(x, y) \in \mathbb{R}^2; (x+1)^2 + y^2 < 1\}$ este conexă.

11. Fie $A, B \subset (X, d)$ două mulțimi închise astfel ca $A \cup B$ și $A \cap B$ sunt conexe. Arătați că A și B sunt conexe. Arătați că ipoteza că A și B sunt închise este necesară.

12. Arătați că un spațiu metric (X, d) este neconex dacă și numai dacă există o submulțime proprie, nevidă a lui X care să fie simultan deschisă și închisă.

13. Fie mulțimea $A = \{(x, y); x^2 + y^2 \leq 9, y \geq x + 1\}$ și fie funcția $f : \mathbb{R}^2 \rightarrow \mathbb{R}$, $f(x, y) = \begin{cases} \frac{x \sin y + y \sin x}{\sqrt{x^2 + y^2}}, & (x, y) \neq (0, 0) \\ 0, & (x, y) = (0, 0). \end{cases}$
Este mulțimea $f(A)$ conexă?

14. Fie $A \subset (X, d)$. Arătați că dacă A este compactă, atunci A' este compactă.

15. Fie (X, d) un spațiu metric oarecare. Arătați că:

i) orice reuniune finită de mulțimi compacte (respectiv, relativ compacte) este compactă (respectiv, relativ compactă);

ii) orice intersecție de mulțimi compacte (respectiv, relativ compacte) este compactă (respectiv, relativ compactă);

iii) reuniunea dintre o mulțime compactă și o mulțime finită este mulțime compactă;

iv) diferența a două mulțimi relativ compacte este mulțime relativ compactă;

v) interiorul unei mulțimi relativ compacte este mulțime relativ compactă;

vi) frontiera unei mulțimi compacte (respectiv, relativ compactă) este compactă (respectiv, relativ compactă).

16. Arătați că dacă $(x_n)_n \subset (X, d)$, $x_n \rightarrow x$, atunci mulțimea termenilor șirului poate să nu fie compactă, dar mulțimea $A = \{x_n\} \cup \{x\}$ este întotdeauna compactă.

17. Arătați că orice mulțime finită dintr-un spațiu metric este precompactă.

18. Arătați că orice mulțime dintr-un spațiu metric discret este precompactă dacă și numai dacă este finită.

19. Arătați că mulțimea $\mathbb{Q} \cap [0, 1]$ este precompactă în (\mathbb{R}, d_u) , dar nu este compactă.

20. Arătați că orice funcție uniform continuă transformă mulțimi precompacte tot în mulțimi precompacte.

21. Ce condiție trebuie să îndeplinească o mulțime $A \subset (X, d)$ pentru ca funcția sa caracteristică χ_A să fie continuă pe X ?

22. Fie $f : (a, b) \rightarrow \mathbb{R}$ o funcție continuă pe intervalul mărginit sau nemărginit (a, b) din \mathbb{R} astfel ca $\exists \lim_{x \rightarrow ax > a} f(x) \in \mathbb{R}$ și $\exists \lim_{x \rightarrow ax > a} f(x) \in \mathbb{R}$. Arătați că f este uniform continuă pe (a, b) .